

ЦИГАНСКИ ГРУПИ В СРЕДНА И ЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ – КЮСТЕНДИЛ, ДУПНИЦА, СОФИЯ, ПЕРНИК, БЛАГОЕВГРАД И СИМИТЛИ

Лиляна Ковачева

*Център за образователна интеграция
на децата и учениците от етническите малцинства*

Резюме. Познаването и изучаването на циганските групи е от голямо значение за самите цигани и за тяхната идентичност, за научното познание, но и за правителствените стратегии и политики. Различните цигански групи са носители на различни характеристики, традиционни норми, обичаи и правила в общността, които не са общовалидни за всички цигански групи, и затова е добре да се изследва хетерогенността на ромската общност. Имайки предвид досегашните изследванията, определенията, анализите и модела за циганска група в циганологичната литература, в настоящата статия се представя мозайка на съществуващите циганските групи в Средна и Западна България. Информацията за групите е базисна и е представена в сравнителна перспектива. Тя представлява първото цялостно изследване на ромските групи в разглеждания регион на България.

Keywords: Gypsy groups, Roma community, Middle and Western Bulgaria

Познаването и изучаването на циганските групи е от първостепенно значение за научното познание. То е изключително важно не само за самите цигани и за тяхната идентичност, но и за правителствените стратегии и политики. Различните цигански групи са носители на различни характеристики, традиционни норми, обичаи и правила в общността, които не са общовалидни за всички цигански групи, и затова е добре да се изследва хетерогенността на ромската общност. Ето защо много често на терен изследователите на ромската общност регистрират ситуация, в която това, което е правилно за една циганска група – например ерлийската, може да се окаже абсолютно грешно за друга, например кардарашката. Националните правителствени програми и стратегии за интегриране на ромската общност, в които се набелязват мерки, приоритети, дейности и индикатори за измерване на постигнати резултати, е необходимо да бъдат съобразени със специфичните характеристики на различните ромски групи. Ерлийската група е

най-ранно уседнала, съответно по-голямата част от семействата в тази група имат установени традиции и положително отношение към образованието на децата си. По данни на председателя на студентската ромска организация приблизително 80% от ромските студенти принадлежат към тази група. При кандидатстване за стипендии студентите попълват въпросници, които включват и въпрос към коя ромска група принадлежат. Данните от същия източник показват, че за последните 20 години от кардарашката група има 2,3% студенти. Този пример красноречиво показва, че мерките за образованието на учениците от двете групи трябва да бъдат различни. Познаването на спецификите, ценностите и вътрешните правила на една циганска група гарантира адекватни и резултатни мерки на всяка политическа система и всяко правителство.

Въпросът за циганските групи е разгледан подробно (Марушиакова, Попов 1993: 57–72; Марушиакова, Попов 2007: 213–262) в циганологичната литература. Наблюденията над цигански групи потвърждават постоянството им, но и гъвкавостта им и способността за приспособяване към промените на околната среда. Този факт най-добре е илюстриран при разселването на отделни цигански семейства, които, поставени в нови условия, създават предпоставки за възникване или възраждане на циганска група. Това говори за силна необходимост от групов начин на живот при циганите. Наблюденията показват, че циганската група притежава известно вътрешно равновесие, тя се поддава на външно влияние, но не променя същността си (Марушиакова, Попов 1993: 59). През последните двадесет години глобалните проблеми, които засягат цялото човечество, не подминават и циганските групи. Новите икономически реалности изправят ромската общност като цяло пред сериозни изпитания, в резултат на което се възраждат стари, вече забравени и също така се появяват нови, непознати явления като „лихварство“, „проституция“ и „гурбетчийство“ извън страната.

Въпросите на изучаването на етническите процеси стават все по-актуални в съвременния свят. В древността и през средните векове промените в етноса са настъпвали сравнително бавно, в по-ново време протичането им се ускорява, а в съвременната ни епоха то се отличава с особена активност и динамика. Съвременните етнически процеси са съпроводени с т.нар. етнически ренесанс, с укрепване на етническото самосъзнание, борба за национални права, нерядко придружена с национални конфликти и размирици.

В по-благоприятни условия промените в етноса се съпътстват със стремеж за етническа изява, издирване и опазване на традициите, обръщане на погледа „назад към корените“. Етническите процеси са сложни, вътрешнопротиворечиви – днешният урбанизиран, до голяма степен унифициран свят води заедно с раздвижването на етническите чувства и до обезличаване на етническата специфика. При редица общности се стига до прояви на етнически нихилизъм, до отказ от традиционни културни ценности, до консумативно

отношение към живота, а при малките общности – и до съзнателно приобщаване към по-големи народи и нации.

Според Елена Марушиакова циганският етнос може да бъде дефиниран по следния начин: трансгранична, миноритна, дисперсна етническа общност, намираща се на стадия на МЕГРЕО. Няколко са факторите, които оказват влияние върху развитието на етнотрансформационните процеси на циганската общност:

- миграцията от Индия;
- липсата на обща територия;
- слаб интеграционен процес в страната, в която се заселват;
- унифициращо отношение на макрообществото към тях;
- групов организъм, който влияе консервиращо за отделните групи;
- влияние на макрообществото върху протичането на етническите процеси

(Марушиакова, Попов 1993: 59).

Структура на идеален, хипотетичен модел на циганска група според Е. Марушиакова и В. Попов:

1. Групово самосъзнание
2. За член на групата се смята само този, който е роден в нея
3. Стриктно спазване на груповата ендогамия
4. Използване на общ език в групата
5. Общ начин на живот в миналото (уседнали или чергари)
6. Еднакъв начин на прехрана – групова професия или традиционни занятия
7. Наличие на вътрешногрупово самоуправление и собствени потестарни органи
8. Строго спазване на груповите правила и норми
9. Единни общи представи за живота – религиозни, ценностни ориентации, морални принципи, прилики в поведението
10. Голямото семейство, силният род се смята за най-висша ценност
11. Ограничаване на приятелските контакти само в рамките на групата
11. Взаимна солидарност и задължения да си оказват помощ
12. Поддържане на изолираността и своеобразността на групата (ненамеса на една група в работата на друга група)
13. Стриктно спазване на груповите забрани „махриме“ (Марушиакова, Попов 1993: 69).

Имайки предвид досегашните изследвания, определенията, анализите и модела за циганска група в циганологичната литература, в настоящата статия ще представя мозайка на съществуващите цигански групи в Средна и Западна България. Информацията за групите е базисна, събирана посредством разкази, анкети и интервюта на отделни представители на съответните групи и лични наблюдения.

Цигански групи в Кюстендил и Дупница

В Кюстендил има една ромска махала, която се дели на горна (нова част) и долна (стара част). Първоначални данни за роми в Кюстендил се регистрират по време на османското владичество (Котев, 1999: 134–138). Ромите в Кюстендил, както и в цяла България, са разделени на групи. Някои от групите имат свой ендоним (название, което дадена етническа общност използва за себе си), а други използват като самоназвание екзоним, даден им от други цигански групи или от околното население. Например калдарашите наричат всички цигански групи, които не са калдараши, с названието цуцумани.

По разкази и спомени на по-възрастни роми в махалата преди 09.09.1944 г. всички роми в махалата са били „хорахане рома“/„турски цигани“. Все още не са заличени спомените за „сюнета“ (обрязването) на момчетата, празнуването на Курбан байрам и Рамазан байрам. Около 90% от ромите са имали турски имена до 1962 г., когато се извършва „преименуване“ и турските имена са заменени с български. По спомени на очевидци това е станало в кметството на махалата от общински служители. Разбира се, те са били подпомагани от местни членове на отечественофронтовската организация (роми), които са имали червена лента на ръката, за да ги разпознаят хората. Не е имало сериозна съпротива, с изключение на един два случая, в които лицата са употребили алкохол, но ОФ деятелите бързо ги склонили.

Основната и най-многобройна циганска група в Кюстендил е т.нар. ерлийска (хорахане рома), втората по численост е т.нар. дасикане рома, или жоревци, и третата, най-малка по численост, е т.нар. влахичка. Срещат се и отделни членове на други цигански групи като калайджии, копанари и др., но това са обикновено снахи или зетьове на махалата от други градове. Три са основните групи – *ерлии*, *дасикане* (неговорещи езика на ромите, познати още като *жоревци*) рома и *влахи* (в случая нямам предвид влахите, които говорят румънски).

Тези групи са сформирани на различни признаци – начин на живот, религия, професионална специфика, семейно-родов, език, диалект и др. Всяка от тези три групи може да съдържа представители на по-малки групи. Изследваните групи са известни под различни названия, които по модела, използван от Елена Марушиакова и Веселин Попов, се представят по-долу (Марушиакова & Попов, 1993: 96).

– Етноними, отразяващи начина на живот на групата. Такива са например *ерлиите* (от турски – локален местен, живеещ на едно място), а също и чергарите, в случая *влахи*. Според автора на „Панорама на общностите в Юго-западна България“ Йордан Котев в Кюстендил са регистрирани цигани още по времето на османското владичество, но няма данни за етноспецификите за една или друга група (Котев, 1999). Предполага се, че са били „хорахане рома“. Според спомени на информаторите присъствие на представители на

групата *влахи* е установено значително по-късно, в началото на XIX век. Те се появявали периодически, а след приемането на Закона за принудително прекъсване на чергарството от българското правителство през 1958 г. няколко големи рода се установяват в Кюстендил.

– Етноним според религията на групата. Преди 09.09.1944 г. в Кюстендил е имало *хорахане рома (мюсюлмани)*; *дасикане рома или християни и евангелисти* – две фамилии на баба Голсума и на дедо Недо. Днес под влияние на нови религиозни течения тази група, сформирала се на религиозен принцип, включва още *петдесетници*; *свидетели на Йехова* и *адвентисти*, познати още като съботяни, защото почитат съботния ден.

– Етноними според професионалната специфика на групата. Това са най-често срещаните и типични самоназвания. В същото време тези етноними причиняват сериозни обърквания при определянето на групата, защото често различните групи носят едно и също самоназвание според професионалната си специфика. Типичен пример за това са ковачите и башалне/музиканти. По този проблем са писали известни ромолози (Марушиакова & Попов, 1993: 119; Марушиакова & Попов, 2007: 297–315). В Кюстендил става дума не за етноним на група, защото те не отговарят на 14-те характеристики за определяне на циганска група. Названия според професионалната специфика в Кюстендил са *ковачи*, *кошничари*, *музиканти*, *четкари*, *решетари*, *джамбазии*, *гребенари*, *дюлгери*, *гробари*, *магиари* и др.

– Пейоративни (обидни) етноними. В повечето случаи са познати, но рядко са възприети като самоназвания. Дадени са от други цигански групи. Отразяват пренебрежението към останалите групи, представата, че само собствената група е чиста, а останалите са по-ниско стоящи. В Кюстендил такива например са: *лимале* (сополиви); *дилине* (луди); *фартичария* (измамници); *жоревци* (кръстоска между кон и катър или ни роми, ни българи, живеят като роми, а говорят български) и др.

– Семейно-родови самоназвания. В основата на тези названия най-често стои името на легендарен или реално съществуващ прародител. В Кюстендил се срещат следните влиятелни и многочислени родове, или т. нар. от информаторите „племена“: *Гольовци*, *Шаковци*, *Велковци*, *Ибраимовци*, *Лималевци*, *Ракиповци*, *Дилиневци*, *Джековци*, *Прошлякя* (известен музикантски род – Румен Илиев, р-л на оркестър „Пауталия“, Джони певеца, Борил, и тримата братя, известни като оркестър „Трите Звезди“, спечелили първа награда на Национален фестивал на ромската песен в Стара Загора през 1997 г.), *Жоревци*. Тук трябва да отбележа, че пейоративните названия – Лималевци и Дилиневци, претърпяват промяна, в смисъл че се превръщат в самоназвания, етноними.

– Етноним според мястото – област, град, село, където групата се е разселила, живяла или продължава да живее: *влахи* (идва от Влашко). Ерлийската

група в Кюстендил се отнася пренебрежително към влахите, които не са власи, имат ги за по-долна група, по-недостойна, защото според информаторите се занимават с „циркаджийски“ номера – вадене на змии от пазвите си, „бълване“ на огън от устата и др. подобни.

Ромите в Кюстендил се делят още по езиков признак и по диалектен признак:

– По езиков признак се делят на: *говорещи романес и неговорещи романес* (само жоревците).

– По диалектен признак се делят на: *говорещи ерлийски диалект; говорещи влахички диалект; неговорещи ромски език.*

Метагрупата обединява няколко групи с нарушени граници, като изгражда около тях нови и същевременно поема част от основните функции на предишните групи. Това е израз на високата адаптивност на циганската група, която запазва етническата специфика на циганите. В Кюстендил не се забелязва на този етап сливане на отделни групи в една метагрупа. Една от причините за това може да се крие във факта, че Кюстендил е малък град. Друго възможно обяснение може да бъде, че групите са силни и досега не е регистрирана разпаднала се група или пък намесата на църквите.

В **Дупница** ромите живеят в следните махали – Ценеви, Аракчийски мост и Гиздава мала. Структурният състав групите не се различава от този на ромите в Кюстендил. Една от разликите между ромите от Дупница и ромите от Кюстендил е в диалекта. Ромите от Кюстендил говорят ерлийски диалект, а в Дупница – т.нар. „зис“ диалект¹⁾. Разликите могат да бъдат видени във фразите „пели и маци андо цил, хаяс хаяс ем пхуции“ на „зис“ диалект и „пели и макхи андо кхил халяс халяс ем пхукили“ на ерлийски диалект (на български – „падна мухата в маслото, яла, яла и пукнала“); или в глагола пея, който на ерлийски диалект е „гилябава“, а на зис диалект е „зиабава“.

В миналото най-голямата част от групата на ерлиите, обособена на занаятчийски признак в Дупница, е била групата на *джамбазите* – търговци на коне, последвана от *дюлгерите* – строители, *каменарите* и *каруцарите*.

Днес се наблюдават интересни процеси, провокирани от икономическата криза, от негативно отношение на мнозинството или макрообществото към ромите като цяло. Голяма част от ромите, живеещи в Дупница, излизат извън страната за търсене на работа. Почти няма семейство, което да няма поне по един член, който да работи в чужбина. Работещите извън страната пращат пари на останалите членове на семейството. Този процес има две посоки – от една страна, това е възможност за финансова помощ на безработните и не само ромски семейства, но от друга, създава предпоставки за разпадане на част от семейството и на ценностите. Хората ги наричат *гурбетчи* (нямат нищо общо с групата на гурбетите). Най-много роми има в Испания, където се заселват в определени градове и квартали. Местата, в които те живеят, имат второ име, дадено по името на съответния

квартал в Дупница. Пример – ромите от кв. „Ценеви“ наричат квартала в испанския град Мурсаия и околните села в Югоизточна Испания Ценеви.

През последните години се появява по-богатата прослойка, наричана от информаторите *лихвари*, които имат собствени магазини. Бедните и безработните си пазаруват на вересия, но ако хлябът струва 1 лв., се продава за 3 лв. Това явление се наблюдава почти в целия регион. Според информаторите т.нар. магазинери прибират дебитните карти, по които се превеждат пенсиите и социалните помощи на пенсионерите и на безработните. Лицата, които пазаруват на вересия, заедно с картата си дават и пин-кода на магазинера. Това е условието, за да им се даде храна.

Друго интересно явление с интензивен процес е обединяването на всички религиозни общности – евангелисти, съботяни, петдесетници, свидетели на Йехова, в едно под името на т.нар. *девликане мануша/божии хора*. Те отговарят на две трети от характеристиките за група. Забелязва се също така, че все по-често се стига до сключване на бракове между самите тях. Девликане мануша се намират на границата за група и може би в бъдеще ще се обособят в отделна такава. Тук, за разлика от Кюстендил, турските/хорахане рома са много малко, обикновено пришълци от Кюстендил.

Цигански групи в Благоевград и Симитли

В **Благоевград** най-многочислената циганска група е *ерли* – *хорахане* рома. В тази група се съдържат по-малки общности със следните пейоративни етноними с имена на *животни*, например – *гурване/кравари* (не защото отглеждали крави, а защото са били едри, закръглени и по-наивни от останалите, дори техните потомци да не отговарят вече на тези характеристики, продължават да са наричани така), *сапане/змияри*, *канзавурия/таралежи*, *бузняне/козари*, *чирикляне/вращи* и др. Представителите допускат, че някои от тях може и да са отглеждали в миналото такива животни или пък са ги яли, като например *канзавури*.

В Благоевград и **Симитли** силно се подчертава градският и селският произход, както и териториалното деление, в резултат на което се образуват следните топонимични етноними – *дизутне рома/градски роми*, *гавутне рома/селски роми*, *креснакере рома/кресненски роми* (живеещи в град Кресна), и др.

В групата на ерлиите, според категорията професионална специфика, т.нар. *баишале/музиканти* в Благоевград и Симитли се отличават с музикалните инструменти, които ползват, и донякъде с музиката, която изпълняват. Инструментът, който е широко разпространен в този регион, и специално в Петрич, е *зурната* и от там и наименованието *зурнаджии*, а музиката, която изпълняват – *духова*, според информаторите.

В Благоевград се срещат макар и малко членове на метагрупа *кардараши*. Един от по-известните е Валентин Николов, който активно участва в ромската партия Евророма с председател Цветелин Кънчев.

Цигански групи в София и Перник

В **София** се среща най-голямо разнообразие от ромските групи, като най-многочислена е *ерлийската* (преди 09.09.1944 г. били *хорахане* рома), живеещи в кв. „Факултета“ и „Филиповци“, и по-малка част *дасикане* (жоревци, не говорят романес) рома, които живеят основно в кв. „Христо Ботев“. Втората група по численост е *влахичка* рома. Срещат се във всички ромски квартали в София. Последната от метагрупите е *кардараишката*.

Изследваните групи са известни под различни названия, които се представят по-надолу отново по модела, използван от Е. Марушиакова и В. Попов (Марушиакова & Попов, 2007: 297–315)

– Етноними, отразяващи начина на живот на групата. Към тази категория принадлежат *ерлиите* (от турски – локален местен, живеещ на едно място), а също и термините, използвани по отношение на чергарите като *влахи*. Според информаторите ерлиите и жоревците са уседнали, а влахите и кардараишите са бивши чергари по начин на живот.

– Етноним според религията на групата. Преди 09.09.1944 г. в София е имало *хорахане рома* (мюсюлмани); *дасикане рома* (или християни) и *евангелисти*. На пръв поглед ситуацията в София и Кюстендил е една и съща, но не е точно така. Основната разлика между тях е, че Кюстендил се превръща в център на адвентистките цигански църкви, първите мисии в София са били баптистките, после идват петдесатните.

– Етноними според професионалната специфика на групата. В София са – *каруцари, цветари, ковачи, кошничари, музиканти, четкари, решетари, джамбази, гребенари, дюлгери, гробари* и др.

– Пейоративни (обидни) етноними. В София такива например са: *цикне шеренгере/с малки глави, баре шеренгере/с големи глави, пхангле якхенгере/сът затворени очи* и др.

– Семейно-родови самоназвания. В София се срещат следните влиятелни и многочислени родове, или т. нар. от информаторите „племена“ – *Саймини, Трайкови, Демирови, Велкови, Пацови* и т.н.

– На езиков признак се делят на: *говореци романес* и *неговореци романес* (само *жоревците*).

– На диалектен признак се делят на: *говореци ерлийски диалект; говореци влахички диалект; говореци кардараишки диалект*.

Тук, подобно на Благоевград и Симитли, силно се подчертава градският и селският произход, както и териториалното деление, в резултат на което се образуват следните топонимични етноними например – *авруне/външни, дурутне/далечни, дигутне/градски, гавутне/селски, филиповска/живеещи в кв. „Филиповци“, факултетска, живеещи в кв. „Факултета“, абисинска/живеещи в кв. „Абисиния“, кюстендилска рома – пришълци от Кюстендил*, и др.

В София също се забелязват явленията, регистрирани в Дупница, а именно по-богата прослойка, която експлоатира по-бедните. Т.нар. от информаторите *лихвари* не са само магазинери, понякога те дават пари назаем срещу лихва и когато длъжниците не могат да погасят сумата, къщите им се изземват от лихварите. Тук също наричат ромите, които отиват в чужбина, *гурбетчи*. Забелязват се тенденции за обединяване на различните протестантски деноминации в общо название *девликане мануша*.

В **Перник** ромските групи наподобяват групите в София, с тази разлика, че там най-многочислената група са *жоревци*, или още позната като дасикане рома, християни, неговорещи романес. Интересното за тази група е, че до промените през 1989 г. те са били с преферирано българско самосъзнание, а след промените, за да се възползват от някои привилегии, като стипендии за студенти от ромски произход например, започват да променят идентичността си и да се определят като роми. Забелязва се, че някои от неформалните лидери започват да изучават ромски език. Това е видно и от факта, че не са имали отделни ири – т. нар. цигански училища. След промените група активисти работят с ромите с цел стимулиране на етническата им идентичност, в резултат на което се появяват желаещи да изучават ромски език.

От всичко написано дотук картината за ромските групи в този регион – Средна и Западна България, обхващащ три области – Софийска, Кюстендилска и Благоевградска, показва групите по различни признаци, като ядрото показва най-малката група по семейно-родов признак, например *Велковци*, *Шаковци* и т.н., видно от фиг. 1. По родов признак се срещат групи във всички метагрупи – *ерлии*, *калдараши*, *власи* и *роми*. Вторият кръг на териториален признак – *софийски роми*, *влашки роми*, *български роми* и др. По този признак също се срещат групи във всички метагрупи, както и на по-малки. Например сред *софийски роми* може да има *калдараши* и *ерлии*, както и по-малки групи на семейно-родов признак като *саймини*. Следва признак религиозна принадлежност – *роми християни*, *роми мюсюлмани*, *роми католици* (както например в Полша). Национални цигански метагрупи – *ерлии*, *калдараши*, *власи*. Балканските цигански групи – *ерлии*, *калдараши*, *гурбети* и др., са в рамките на Балканите. *Европейски* са всички цигански групи, намиращи се в рамките на континента Европа. Трансгранична група, която се среща на различни териториални граници от махалата в един град до друг град и в различни държави и континенти, като например *ерлии* и *калдараши*.

Една и съща ромска група по едно и също време в различни краища на страната може да покаже една и съща характеристика като много „силна“ и/или много „слаба“. Това може да зависи от това, с какви ромски групи съжителстват (Таблица 1).

На пръв поглед сравнителната схема създава впечатление, че всеки може да определи групата, след като попълни въпросите, пряко свързани с призна-

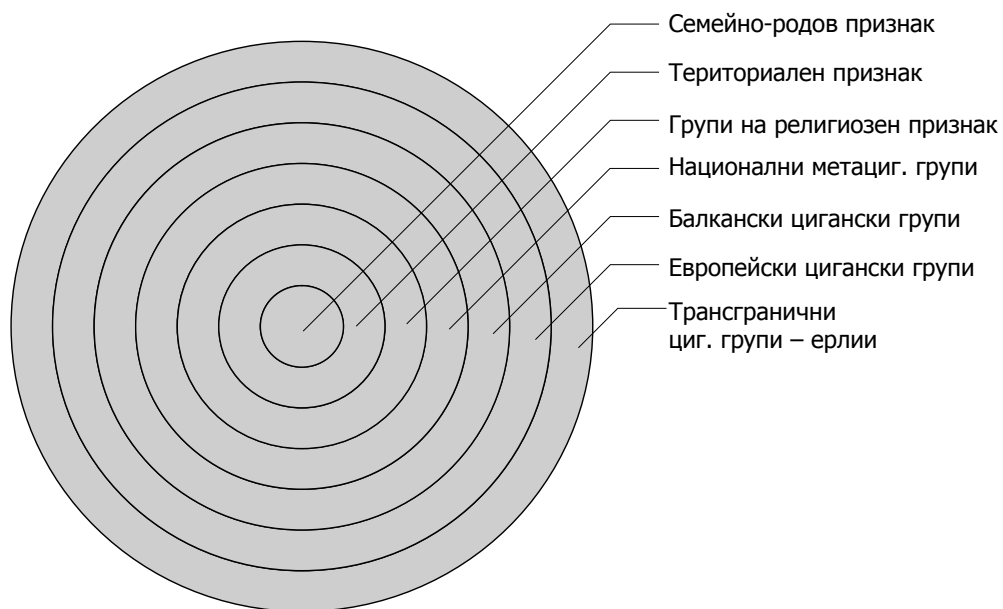
Таблица 1. Сравнителна схема за циганските групи в Кюстендил

№	Характеристики за група	Ерлии	Влахи – не става въпрос за румънско говорещи, а за говорещи влашки диалект на ромския език	Жоревци – неговорещи романес
1.	Групово самосъзнание	+	+	+
2.	За член на групата се смята само този, който е роден в нея	+	+	+
3.	Стриктно спазване на груповата ендогамия	+/-	+	+
4.	Използване на общ език в групата	+	+	+
5.	Общ начин на живот в миналото (уседнали или чергари)	+	+	+
6.	Еднакъв начин на прехрана – групова професия или традиционни занаяти	+	+	+
7.	Наличие на вътрешногрупово самоуправление и собствени потестарни органи	-	-	-
8.	Строго спазване на груповите правила и норми	+/-	+/-	+/-
9.	Единни общи представи за живота – религиозни, ценностни ориентации, морални принципи, прилики в поведението	+	+	+
10.	Голямото семейство, силният род се смята за най-висша ценност	+	+	+
11.	Ограничаване на приятелските контакти само в рамките на групата	+/-	+/-	+/-
12.	Взаимна солидарност и задължения да си оказват помощ	+/-	+/-	+/-
13.	Поддържане на изолираността и своеобразността на групата (ненамеса на една група в работата на друга група)	+/-	+/-	+/-
14.	Стриктно спазване на груповите забрани „махриме“	+/-	+/-	-

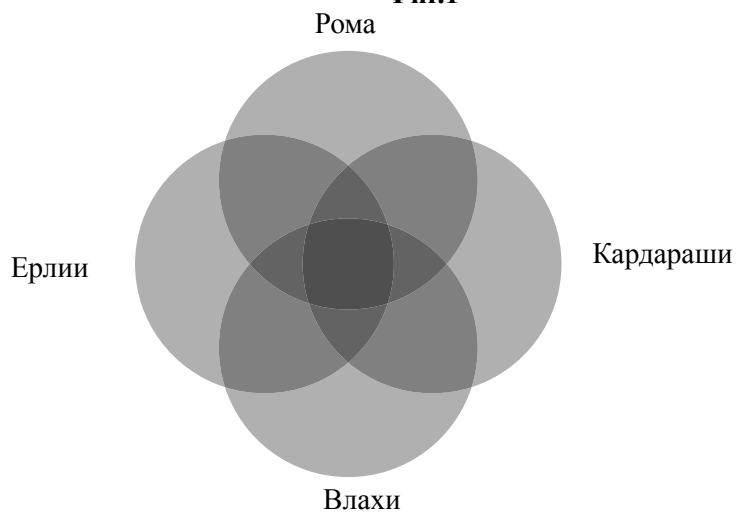
ците, но понякога респондентите подвеждат, без дори да си дават сметка за това. Не всички роми са наясно с теорията за ромските групи – те отговарят това, което са чули от други. Например по-малки групи предпочитат да се идентифицират като „калдараша“, защото смятат, че те са по-богати и е по-престижно да си калдараш. Но когато отговарят на въпросите, става ясно, че нямат нищо общо с калдарашката група. Първо, калдарашкият диалект се отличава от всички останали. Второ, ако отговорят, че в тяхната група няма вътрешногрупово самоуправление и собствени потестарни органи и не познават т.нар. „мешере“, веднага става ясно, че не са калдараша. Ако изследователят няма познания за отделните групи, може и да определи, че има ромска група „бомбаджии“.

Сравнителната схема за циганските групи съдържа 14 характеристики и може да се изследват една или няколко групи едновременно. Дадена характеристика се отбелязва с (+), ако тя е ясно изразена и засяга повече от две трети от членовете на групата. В случай че характеристиката засяга 50% от групата, отбелязваме с (+) и (-). Когато характеристиката засяга по-малко от една трета от членовете, отбелязваме с (-), което показва, че тази характеристика е загубена за съответната група. Схемата, колкото и да е прецизна, все пак отразява моментното състояние. Предвид интензивните етнически процеси, е трудно да се предвиди дали отделните характеристики ще се засилят или отслабнат. Ако знакът (+) присъства в по-голям брой характеристики, това показва, че групата е по-консервативна, съответно по-стабилна, и като такава и няма да се разпадне или да се трансформира в друга. И обратно, ако в групата се среща по-голям брой (-), е по-отворена към промени и съществува вероятност тя да се разпадне или да се трансформира в друга. Различните цигански групи са носители на различни характеристики, традиционни норми, обичаи и правила, които не са общовалидни за всички цигански групи и затова е добре да се изследва ромската общност в нейната хетерогенност, но и чрез онези характеристики, които показват съществуването на циганите като метагрупова етническа общност.

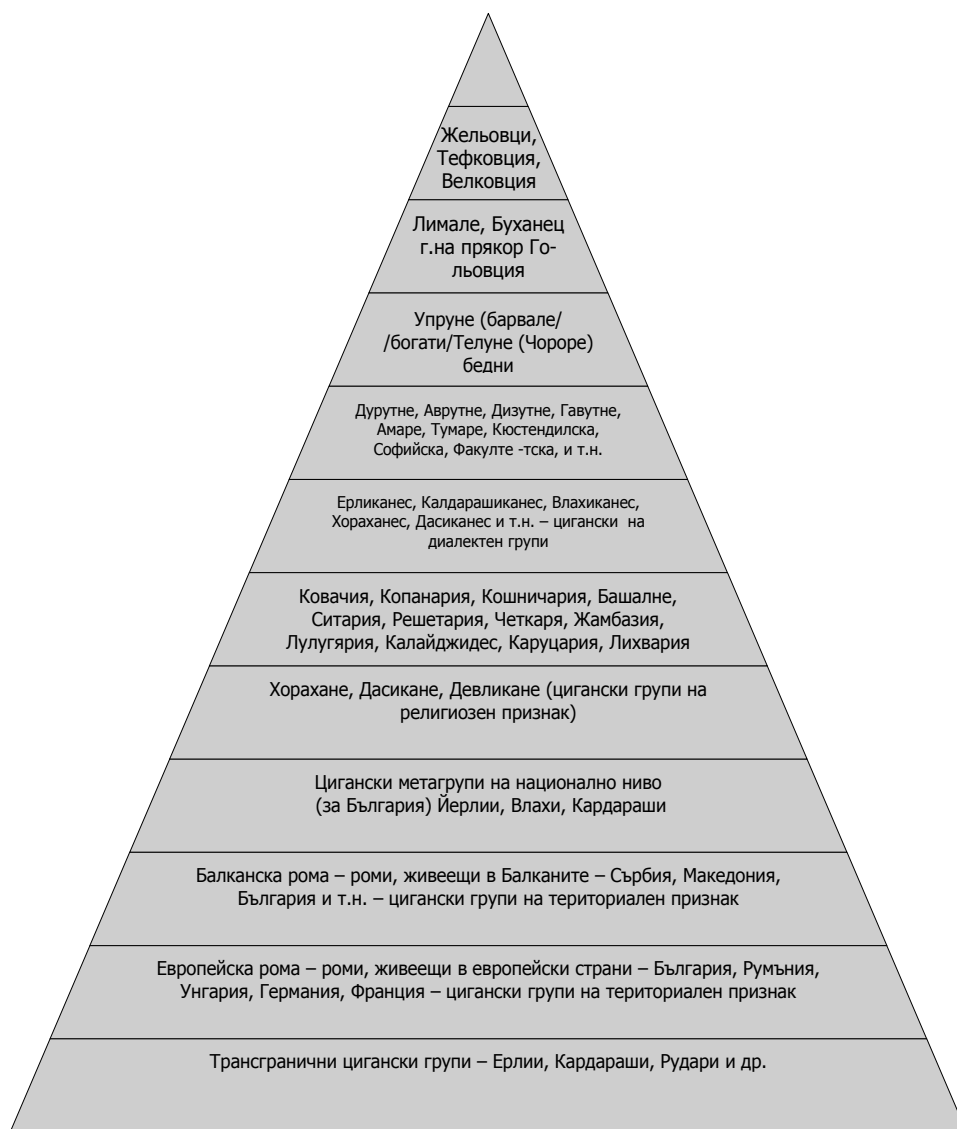
ПРИЛОЖЕНИЕ

Фиг.1

Фиг. 2 Основните цигански метагрупи

Фигура 3. Съдържа примери за цигански групи от изследването, като на върха на пирамидата са групи на семейно-родов признак, а в основата са трансграничните цигански групи

БЕЛЕЖКИ

1. За подробно описание на диалектите виж <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/>

ЛИТЕРАТУРА

- Марушиакова, Е. & Попов, В. (1993). *Циганите в България*. София: Клуб 90.
- Марушиакова, Е. & Попов, В. (2007). *Студии Романи, том VII*. София: Парадигма.
- Марушиакова, Е. & Попов, В. (2007). Циганската група – Етноними VS Професионими (с. 297–315) В: Марушиакова, Е. & Попов, В. *Студии Романи, т. VII*. София: Парадигма.
- Котев, Й. (1999). *Панорама на общностите в Югозападна България*. Кюстендил: Издателска къща МКИ.

GYPSY GROUPS IN MIDDLE AND WEST OF BULGARIA – TOWNS OF KYUSTENDIL, DUPNICA, SOFIA, PERNIK, BLAGOEVGRAD AND SIMITLY

Abstract. The knowledge and study of the Gypsy groups is of great importance for the Gypsies themselves and their Gypsy identity, for the scientific knowledge, but also for government strategies and policies. Different Gypsy groups do have different characteristics, traditional values, customs and rules in the community that are not universal for all Gypsy groups. That is why it is necessary to explore the heterogeneity of the Roma community. Considering previous research, definitions, analyzes and model Gypsy group in the Romani Studies, this paper presents a mosaic of the existing Gypsy groups in Middle and Western Bulgaria. The information about the groups is fundamental and it is presented in a comparative perspective. This is the first comprehensive study of Roma groups in this region of Bulgaria.

Lilyana Kovatcheva

✉ Center for Educational Integration of Children and
Young People from the Minorities
Ministry of Education, Youth and Science
52 A, G.M.Dimitrov Blvd.
1797, Sofia, Bulgaria
E-mail: lilyana_kovatcheva@abv.bg